

עזמק הפשט עיונים צרש"י

על פי 'לקוטי שיחות' כרך ו

פ' ויקהל

הערות והארות יתקבלו בברכה בטל'

08-6882799 / 050-4125205

או במייל: rizs@neto.bezeqint.net

ניתן גם להזמין לפרשיות נוספות

כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

(א) בתחילת הסדרה: "ויקהל משה" - ומפרש רש"י שהיה זה "למחרת יום הכפורים" / אין ענינו של רש"י לדייק בתאריכים, אלא שבא לשלול את המשמעות כאילו בני ישראל באו מאליהם / הלשון "ויקהל משה" משמעה שמושה עשה פעולה מיוחדת כדי להקהיל את העם, ולא עשה זה ביום הכפורים עצמו מחמת טרדת עסק התורה

(ב) בדברי רש"י (לה, ד) "זה הדבר אשר צוה ה' לי, לאמר לכם" - מה בא רש"י לחדש בזה? / לרש"י הוקשה, למה הקדים משה הקדמה מיוחדת לציווי על מלאכת המשכן, ולא די לו בהקדמה שנאמרה בהתחלת הפרשה כולה / משה בא לחלק בין הציווי על אזהרת השבת שגם משה עצמו בכלל, לבין הציווי על מלאכת המשכן שאין משה בכללו / משה רבינו לא היה נוכח בשעת חטא העגל, ולכן "לא עשה שום מלאכה במשכן"

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם" (לה, א)

ויקהל משה - למחרת יום הכפורים, כשירד מן ההר: והוא לשון 'הפעיל', שאינו אוסף אנשים בידי אלף הם נאספים על פי דיבורו, ותרגומו 'ואכניש':

הדקדוקים בדברי רש"י רבים, ומהם:

(א) מה חסר בהבנה הפשוטה של התיבות "ויקהל משה", שלכן הוצרך רש"י לפרש שהיה זה "למחרת יום הכפורים"? הרי לא מצינו בפירוש רש"י שיודיע לנו את התאריך של כל מאורע הכתוב בתורה, אלא אם כן הדבר נוגע להבנת פשט הכתוב; ובנידון דידן - איזה קושי היה לנו בפשט אם לא היינו יודעים אשר "ויקהל משה" היה "למחרת יום הכפורים" (והיינו סבורים שהיה זה ביום אחר)?

(ב) "לשון הפעיל" אינו דבר שנתחדש לראשונה בכתוב כאן ("ויקהל"), אלא מצינו אותו כמה פעמים בלשון הכתוב לפני כן. וכמו בפרשת מקץ²: "וילבש אותו .. וירכב אותו", ועוד ועוד. ובכן: למה דוקא כאן נדרש רש"י לחדש אשר "ויקהל" הוא "לשון

1. ראה גם במפרשי רש"י - רא"ם. דברי דוד. משכיל לדוד. ועוד.

הפעיל", בעוד שבאותם כתובים לא ראה רש"י צורך לפרש זאת (ומשמע שהדבר מובן מעצמו)?

ג) כאשר רש"י בא לפרש ש"ויקהל" הוא "לשון הפעיל" - לכאורה היה לו לכתוב זאת ב'דיבור' מיוחד בפני עצמו; למה כותב רש"י ענין זה בהמשך אחד לזה ש"ויקהל" היה "למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר"? וכי מה שייך התאריך של "ויקהל" לפירוש הלשון!?

"הקהל את העם"

והביאור בכל זה:

בזה שרש"י מודיע לנו ש"ויקהל משה" היה "למחרת יום הכפורים" - אין כוונתו שתם להודיע לנו מתי היתה ההקהלה (שאין זה ענינו להודיע תאריכים, כנ"ל), אלא לשלול את המשמעות כפי שהיה הלומד יכול להבין מצד עצמו; כלומר: כוונת רש"י כאן היא להבהיר את הפירוש הנכון ב"ויקהל", ולשלול מאופן לימוד שגוי.

והיינו:

הנה בסוף הסדרה הקודמת³ מסופר על ירידת משה מן ההר - לאחר שהיה שם "ארבעים יום וארבעים לילה" - ומפרש שם רש"י: "ויהי ברדת משה, כשהביא לוחות אחרונות ביום הכפורים".

וכשלומד התלמיד את התיבות "ויקהל משה" - היה יכול ללמוד מצד פשטות הענינים, שהקהלה זו היתה ביום הכפורים עצמו, באותו יום שירד משה מהר סיני; והיה מביא על זה שתי ראיות:

מצד הסברה - כיון ש"זריזין מקדימין למצוות", השכל מחייב שמשה לא המתין עם הציווי של מלאכת המשכן שצוה אותו ה' לומר לבני ישראל, אלא אמרו מיד באותו

היום⁴. ובפרט, שהציווי על עשיית המשכן כולל את זה שהקב"ה סולח על חטא העגל ומסכים להשרות את שכנתו בתוך בני ישראל⁵, שבוודאי השתדל משה לבשר בשורה טובה זו מוקדם ככל האפשר;

ומצד לשון הכתוב - מכיון שנאמר "ויקהל" בלשון הפעיל, היינו שהוא רק עשה שהם יתקהלו (ולא "ויאסוף" שפירושו שהוא עצמו אסף אותם), היה מסתבר לפרש שבאמת משה לא פעל בעצמו את ההקהלה של בני ישראל על ידי הכרזת אסיפה, אלא שעצם ירידתו של משה מהר סיני (עם הלוחות האחרונות בידו) גרמה שכל בני ישראל מעצמם יתקהלו סביבו. ואז היה מדוייק זה שלא נאמר "ויאסוף" (לשון "פעל"), כי ההתקהלות לא נפעלה על ידי משה בעצמו, אלא שבואו של משה הוא שגרם - בדרך ממילא - שבני ישראל יפעלו את ההקהלה.

[ואפשר היה להוסיף:

בסדרה הקודמת⁶ בהמשך ל"רדת משה מהר סיני ושני לוחות העדות ביד משה", מספר הכתוב אשר "וירא אהרן וכל בני ישראל את משה, והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו"; ואז "ויקרא אליהם משה וישבו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם. ואחרי כן נגשו כל בני ישראל ויצום את כל אשר דבר ה' אתו בהר סיני".

ומעתה היה אפשר לומר, שזו גם הכוונה בתיבת "ויקהל משה" - לזה שמשה קרא לבני ישראל להתקרב אליו. ולכן לא נאמר "ויאסוף" בלשון "פעל", כי פעולת האסיפה נעשתה מעצמה על ידי בני ישראל; אלא רק "ויקהל משה" בלשון "הפעיל", כי משה גרם לזה שתהיה פעולת ההקהלה, על ידי זה שהוא קרא לבני ישראל להתקרב אליו לאחר שהם מצד עצמם "יראו מגשת אליו".

ויקהל - משה!

אך על זה בא רש"י ומשמיענו שאינו כן, אלא ההקהלה היתה רק "למחרת יום הכפורים" (ולא ביום הכפורים עצמו) - וטעמו עמו:

4. וע"ד דברי רש"י בפרשת יתרו (יט, יד): "שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם".

5. ראה פרש"י תשא ל, טז: "שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם ונצטוו על המשכן". ועוד.

6. תשא לד, ל-לב.

אמנם מצד הסברא מובן שמשה הקהיל את בני ישראל בסמיכות לירידתו מהר סיני (ולא המתין ימים רבים), אבל לאיך אי אפשר לומר שהיה זה מיד באותו היום, שעצם ירידתו של משה מהר סיני גרמה לכך שיתאספו סביבו מאליהם -

כי, סגנון הסיפור של "ויקהל משה" משמע שבא לספר ענין חשוב ומעלה אצל משה, שהוא זה שהקהיל את ישראל; ולכן, אין לפרש שהכוונה היא לזה שבני ישראל נאספו מעצמם סביב משה (ביום הכפורים גופא), אלא בהכרח ש"למחרת יום הכפורים" עשה משה פעולה מיוחדת להקהלת העם.

אך מעתה מתעוררת השאלה - אם משה הוא זה שפעל את פעולת ההקהלה, למה נאמר "ויקהל" בלשון "הפעיל" (ולא "ויאסוף" וכדומה)?

על זה ממשיך רש"י מיד - "והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים בידים אלא הן נאספים על פי דיבורו":

אף שאסיפת העם נעשתה על ידי הכרזת משה (ולא שבאו מעצמם), מכל מקום, כיון שהאסיפה בפועל ממש היתה על ידי שהעם באו ונאספו - ולא שמשה אספם בידים - לכן נחשב דיבורו של משה רק כ"גרם" להאסיפה, שמכת הכרזתו נתעוררו בני ישראל לבוא בעצמם, כך שמשה רק "הפעיל" את הקהל (ולא "פעל" אותו).

אזהרת שבת - ולא אזהרת יום הכפורים

ולהעיר, שלכאורה היה אפשר להוסיף עוד בשלילת הסברא ש"ויקהל משה" היה ביום הכפורים עצמו⁷:

בדברי משה אל בני ישראל הוא מקדים האזהרה של שמירת שבת לפני הציווי על מלאכת המשכן. וכפי שמפרש רש"י⁸: "הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת".

7. וראה גם במשכיל לדוד ובאר בשדה על רש"י.

8. לה, ב.

ובכן: אם "ויקהל משה" היה ביום הכפורים עצמו, היה לו לומר להם קודם כל את אזהרת יום הכפורים, כדי למנוע מהם מלעשות את מלאכת המשכן מיד באותו יום גופא!

ומזה שהקדים משה רק "אזהרת שבת" ולא "אזהרת יום הכפורים" - יש לכאורה ראייה נוספת שמדובר (לא ביום הכפורים עצמו, אלא) רק "למחרת יום הכפורים".

אבל כד דייקת שפיר, אין ראייה זו נכונה; כי באותה שנה (לפי "פשוטו של מקרא"⁹) עדיין לא היה איסור מלאכה ביום הכפורים, כשם שלא חלו כל הדינים השייכים ליום הכפורים.

והטעם פשוט: כל הענין של יום הכפורים נפעל לראשונה כאשר הקב"ה אמר למשה באותו היום "סלחתי כדברך", שמאז ואילך נקבע יום זה "למחילה ולסליחה"¹⁰; ומכיון שכן, בהכרח לומר שכל חלות יום הכפורים התחילה רק בשנה שלאחר מכן, אבל לא באותו היום עצמו שהתחלתו שלא בקדושה. ובמלים פשוטות: אינו שייך שכל הענין דיום הכפורים יתחדש באמצע היום!

[וכן משמע גם ממשמעות הכתובים שבפרשת יתרו¹¹, שם מבואר אשר ב"עיצומו של יום" - יום הכפורים - הקריב יתרו "עולה זבחים" ואחר כך ישבו "לאכול לחם", ומכאן שבאותה שנה עדיין לא חלו הדינים של יום הכפורים].

בשעת הלימוד - אין טלפונים!...

אך עדיין צריך ביאור בעצם הענין: מדוע באמת משה לא הקהיל את העם מיד עם ירידתו - אלא המתין עם הציווי של עשיית המשכן עד למחרת?

9. וראה גם 'עומק הפשט' לפרשת יתרו (חלק ו).

10. רש"י עקב ט, יח.

11. יח, יב-יג. וראה 'עומק הפשט' הנ"ל.

ויש לומר, שביום הכפורים עצמו, יום הבאת הלוחות האחרונות, היה ה"עסק" של משה ובני ישראל רק בענין המיוחד של הלוחות, לימוד התורה. ולכן לא היה זה זמן מתאים כדי "לצאת" מהלימוד ולעסוק במצוה המעשית של הקמת המשכן, ומטעם זה עשה זאת משה רק למחרת.

ומכאן הוראה בעבודת ה':

יש שכל השתדלותם היא בעשיית העולם ל"משכן ומקדש" עבור הקב"ה; וצריכים לידע, שככל שתהיה נעלית עבודה זו, הרי אין ביכולתה להחליף את מעלת לימוד התורה, שגדולה מכל המצוות.

ולכן באותם עתים שקובעים ללימוד התורה, צריך להיות מיוחד עם הדבר הנלמד, מסור ונתון לתורה, באופן שלא תהיה שייכות עם ענינים אחרים, אפילו עם ענינים של עשיית המשכן, וכההלכה: "אין מבטלין תינוקות של בית רבן לבנין בית המקדש"¹².

[ויש לומר שזהו גם הרמז בזה שממשיך מיד ומצווה על שמירת השבת, ופירש רש"י: "הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת" - כי "שבת" שייך לתורה, וכידוע שלכן לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה¹³].

אבל לאידך גיסא, אי אפשר להסתפק בלימוד התורה לבדו; ומיד כשמגיע "למחרת יום הכפורים", לאחר הלימוד, צריכים להשתדל בעשיית העולם לדירה לקב"ה.

(חלק ו - ויקהל א)

12. שבת קיט, ב.

13. שבת פו, ב.

**"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה
הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר. קַחוּ מֵאֲתֹכֶם תְּרוּמָה
לֵה' כָּל נָדִיב לְבוּ יְבִיֵאֵה אֶת תְּרוּמַת ה' זֶהֵב וְכֶסֶף
וְנַחֲשֶׁת" (לה, ד-ה)**

זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' - לֵי, לֵאמֹר - לְכֹס:

נדחקו מפרשי רש"י בכוונתו¹⁴ - מה הוקשה לו בלשון הכתוב, שלכן הוצרך להוסיף תיבת "לי" ותיבת "לכם"? ובכלל: מה בא רש"י לחדש בדבריו אלו?

ונראה לבאר, שחידוש גדול יש כאן - כי לשון הכתוב מצד עצמו מוקשה הוא:

הלשון "זה הדבר אשר צוה ה'" יש בה משמעות של שלילה, היינו שרק "זה", מלאכת המשכן, הוא "הדבר אשר צוה ה'"; ולכאורה: הרי זה עתה (בפסוקים הקודמים) אמר משה לבני ישראל את אזהרת השבת, "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון וגו'" - וכי אזהרת השבת אינה בכלל "הדבר אשר צוה ה'"?!...

ובכלל קשה, למה הוצרך משה להקדים לדבריו על מלאכת המשכן ש"זה הדבר אשר צוה ה'" - הרי מיד בתחילת הפרשה, עוד לפני שהתחיל משה באזהרת השבת,

14. ראה רא"ם, גור אריה, שפתי חכמים, ועוד.

נאמר "אלה הדברים אשר צוה ה'", ובפשטות נכלל בזה גם הציווי על מלאכת המשכן, הסמוכה לאזהרת השבת;

[ואדרבה: עיקר הקהלת בני ישראל היתה בשביל למסור להם את הציווי על מלאכת המשכן, ואזהרת שבת נזכרה רק בתור מאמר המוסגר - כדי לומר שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת¹⁵].

ומעתה מסתבר, שעיקר ההקדמה "אלה הדברים אשר צוה ה'" מתייחסת לציווי מלאכת המשכן, שהיא המטרה שלשמה הקהיל משה את בני ישראל¹⁶];

למה איפוא צריך משה לחזור ולומר עוד הפעם - לאחר שהזכיר אזהרת שבת - "זה הדבר אשר צוה ה"?"

סוף דבר: הקדמה זו שהקדים משה - "זה הדבר אשר צוה ה'" - אומרת דרשני.

הוציא עצמו מן הכלל

אלא, שהחידוש בהקדמה זו הוא בתיבה האחרונה - "זה הדבר אשר צוה ה'" (לאמר:

בתחילת דברי משה, לפני שהזהיר על השבת, נאמר "אלה הדברים אשר צוה ה'" - ולא נאמר "לאמר"; וזהו החידוש שמחדש כאן משה, לאחר שסיים אזהרת שבת והוא מתחיל לדבר על מלאכת המשכן, שדבר זה דוקא (הציווי על מלאכת המשכן) "צוה ה' לאמר".

והכוונה בזה מבאר רש"י בלשונו המדוייקת - "זה הדבר אשר צוה ה' לי, לאמר לכם":

15. כדברי רש"י בפסוק ב - "הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת".

16. וראה אבן עזרא, רמב"ן וחזקוני עה"פ.

על אזהרת השבת "צוה ה'" לכל בני ישראל, גם למשה עצמו. כאשר צוה ה' "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון וגו'" - היתה הכוונה בזה להזהיר את כלל ישראל, כולל משה רבינו בכבודו ובעצמו;

אך ציווי זה על מלאכת המשכן, צוה ה' למשה לא בשביל עצמו, אלא רק בשביל "לאמר לכם" - לכלל ישראל.

ולכן, לאחר שסיים משה את אזהרת השבת שגם הוא בכללה, והוא בא לדבר עתה על מלאכת המשכן, הוא מקדים ואומר לבני ישראל: "זה הדבר", הציווי על מלאכת המשכן (בשונה מאזהרת השבת שנאמרה קודם לכן), "אשר צוה ה' (לי)" - הרי אין ציווי זה מיועד עבורי בעצמי, אלא כל מה שנצטוויתי בזה הוא "לאמר (לכם)", שאתם תעסקו בדבר (ולא אני).

והיינו, שבאזהרת השבת הרי גם משה עצמו בכלל, ולכן נאמר שם "אלה הדברים אשר צוה ה'" ולא נקט "לאמר", ואילו ציווי מלאכת המשכן נאמר למשה רק על מנת "לאמר לכם", שימסור אותו לבני ישראל, אבל הוא עצמו אינו בכלל הציווי.

ובדרך זו מתבארים כמין חומר דברי רש"י לקמן¹⁷: "שלא עשה משה שום מלאכה במשכן". ומהלשון "שום מלאכה" משמע, שלא זו בלבד שלא עסק בהמלאכה עצמה, עשיית המשכן וכליו, אלא אפילו ההבאה לנדבת המשכן - שגם היא נקראת בפרשתנו¹⁸ בשם "מלאכה" - גם בה לא השתתף¹⁹.

ולפום ריהטא נראה תמוה - איך יתכן שכל בני ישראל קיימו בשמחה ובהתלהבות את מצות ה' על תרומת המשכן, ורק משה רבינו לא עשה בו "שום מלאכה"!!

אמנם לפי דרכנו אתי שפיר, כי משה לא היה בכלל הציווי על המשכן - כל הציווי שקיבל משה היה כדי "לאמר לכם", שבני ישראל ישמעו ממנו את הציווי ויעסקו בענין זה, אך לא הוא עצמו.

17. פקודי לט, לג.

18. לו, ו-ז.

19. וראה בארוכה שיחת ש"פ פקודי תש"ל.

"משה עלה למרום"

ועדיין טעמא בעי - מה נשתנה הציווי על מלאכת המשכן מכל מצוות התורה, שדוקא בציווי זה אין משה רבינו בכללו (והוא רק צריך "לאמר לכם")?

ובדרך הפשט יש לומר:

כל בני ישראל היו צריכים את ענין המשכן, בתור כפרה על חטא העגל. כי, בחטא העגל נעשה ריחוק בין הקב"ה וישראל, והמשכן בא לתקן זאת ולהחזיר את השראת השכינה בבני ישראל - "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (וכדברי רש"י²⁰, שהמשכן הוא "עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם");

אולם נשתנה משה מכל בני ישראל, שהוא לא היה כלל בשעת חטא העגל, ולא יכול אפילו למחות, כיון שהיה אז בהר סיני ולא ידע מכל המתרחש, כך שלא היתה לו שום שייכות לחטא.

ולכן אצלו המשיכה השראת השכינה גם לאחר החטא - וכדברי הכתוב²¹: "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה" (וברש"י שם: "ומשה מאותו עון והלאה .. לוקח אהלו ונוטתו מחוץ למחנה, אמר מנודה לרב מנודה לתלמיד .. אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חבריהם אומרים להם הרי הוא באהלו של משה");

ונמצא שמשה לא הוצרך להחידוש של המשכן, כיון שהשכינה היתה "באהלו של משה" עוד לפני הקמת המשכן.

20. ר"פ פקודי.

21. תשא לג, ז.

'להלכה' ולא 'למעשה'

ובפנימיות הענינים יש לבאר, שענינו של משה הוא תורה²², ולכן היה אסור לו לעסוק במלאכת המשכן, בדוגמת הדין ש"אין מבטלין תינוקות של בית רבן לבנין בית המקדש"²³.

ומכאן למדנו הוראה לאלה אשר מצבם הוא באופן של "תורתו אומנותו", שעליהם לדעת שענינם הוא תורה, ולכן אין מתפקדים לעסוק בעבודת הבירורים, לעשות מדברים גשמיים מקדש לקב"ה, כי ענין התורה הוא למעלה מזה.

[אין הכוונה שאין הם צריכים לעסוק בכלל בענין זה, שהרי "כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו"²⁴ - אלא, שאין הם צריכים לעסוק בכך באופן של "עסק" התופס את עיקר רוב זמנם, אלא רק באופן של מיעוט בזמן בלבד²⁵].

אך לאידך גיסא יש לדעת, כי אפילו משה רבינו עסק ב"לאמר לכם" - הוא הורה לכל בני ישראל את הפרשיות העוסקות במלאכת המשכן. כלומר: אמנם הוא לא עסק במלאכת המשכן בפועל, אבל הוא עסק בהוראת הציווי לכל בני ישראל ("אשר צוה ה' לי לאמר לכם").

וגם מזה למדנו הוראה, שאותם "יושבי אהל" המיוחדים בכך שעיקר עסקם הוא רק בלימוד התורה, אינם פטורים מהפצת התורה לכל בני ישראל, ועל ידי שיפיצו תורה גם ליהודים אחרים - יזכו לסייעתא דשמיא בלימוד התורה שלהם עצמם.

(חלק ו - ויקהל ב)

22. ראה שבת פט, א.

23. שבת קיט, ב. הל' תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פ"א ה"י.

24. יבמות קט, ב.

25. ראה אגרת הקודש סוף סי' ה. שיחת י"ב תמוז תשכ"ד. ובכ"מ.

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' נחום
ב"ר שלמה גבריאל ע"ה
מרגליות
נלב"ע כ' אדר ה'תשע"ב
*

הוקדש על ידי בני משפחתו שליט"א